

آیا بدر و مادری می‌توان یافت که یک بار در باره برخی از جنبه‌های رفتار فرزندان خود نگران و اندیشناک نشده باشند؟ احتمالاً نه. فرق نمی‌کند که چه اندازه به فرزندان نزدیک باشید یا ناچه حد ایشان را دوست بدارید، به هر حال اوقاتی پیش می‌آید که رفتارشان در نظر شما معما می‌نماید. کودکان همچنان که به وسیله کلمات یا ما سخن می‌گویند، از طریق رفتار خود نیز سخنانی می‌گویند که باید در فهم آنها کوشش کنیم و این وظیفه پدر، مادر، آموزگاران، و مربیان است که به سخنان کودکان گوش دهند، سپس زبان کودکی بکشایند.

مسهور جنین است که "فهم‌گفتار از فهم‌کردار آسانتر است"، ولی باید به خاطر داشت که در ورای هر یک از کارهای یک کودک علتی نهفته است. نوجه و مراقبت نسبت به مشکلات عاطفی یا جسمی کودک به ما کمک می‌کند که از بروز مشکلات بزرگتر جلوگیری کنیم. اطلاع دقیق از ویژگیهای روانی نوباوگان، در فواصل سنی معین ارزشیابی کارهای برجسته آنان را آسانتر می‌کند و معلوم می‌دارد که چه کارها باید مورد توجه مخصوص قرار گیرد. جنبه‌های مهم رفتار یک کودک، در هر سن و مرحله‌ای، عبارت از افکار و احساساتی هستند که اعمال او را موجب می‌شوند. روابط و مناسبات کودک. بانزدیکانش از قبیل پدر و مادر، پدر بزرگ و مادر بزرگ، برادران، خواهران، آموزگاران و همساکردان در شکلگیری افکار، احساسات و ادراکات او به طور موثر کمک می‌کند.

آموزش و پرورش در سالهای اول دبستان

کودکان را، که اغلب از دید پدر و مادر نهان می‌ماند، ببینند. وقتی که پدر و مادر و آموزگاران بایکدیگر در تماس باشند و همکاری و همفکری کنند، از راه‌های بسیار می‌توانند کودک را یاری کنند. البته کودک مطمئن است که پدر و مادر و آموزگاران به او و پیشرفت‌ش عنایت دارند و همین امر بر شوق و تحرک او می‌افزاید. تماس با آموزگار همچنین به پدر و مادرها امکان می‌دهد که از مشکلات اهل مدرسه آگاه شوند و به طور کلی اطلاعات صلاحیحتری از زندگی مدرسه به دست بیاورند. پدر و مادر و آموزگاران می‌توانند برای شناختن بهتر کودک و نیازمندیهای او مشترکاً "گوشش کنند و چنین همکاری غالباً" شیوه‌های تازه و مهمی را به آنان آرزانی می‌دارد که به یاری آن می‌توانند نوباوگان را در راه رسیدن به کمال راهنمایی کنند.

گسترش افق زندگی

در سالهای اول دبستان، افق زندگی در برابر دید کودکان شما گسترش می‌یابد. آنها در برابر خود تجربیات تازه، دوستان جدید و مبارزات تازه‌ای می‌بینند و از اینکه روزبه روز بزرگتر و مستقل‌تر می‌شوند لذت می‌برند و در عین حال در این سالها پدر و مادر نیز نتیجه زحمات خود را بازمی‌یابند. این بسیار مهم است که ببینیم کودکی خردسال گامی بلند در راه آموختن چیزهای تازه برمی‌دارد، و شخصاً دوستان جدیدی برای خود پیدای می‌کند. اغلب کودکان دبستان را دوست می‌دارند و می‌خواهند که چیزهای تازه بیاموزند و در این هنگام

کودک از طریق تجربیات خود یاد می‌گیرد که به دیگران اعتماد کند یا نکند، به خویشتن اعتماد داشته باشد یا احساس حقارت کند، فردی معاشرودوستی‌پذیر باشد یا مردم‌گریز و کمرو. در عین حال باید به یاد آوریم که رفتار یک کودک در مراحل مختلف رشد به طور مداوم تغییر می‌کند و کودکان توانایی و قابلیت انعطاف خود را به نحو شایسته‌ای دگرگون می‌کنند. هر کودک یک شخصیت منحصر به فرد است و حق اوست که احتیاج داشته باشد که او را فقط به خاطر خودش بپذیرند و دوست بدارند. وقتی که یک کودک وارد مدرسه می‌شود، دنیای او به طور قابل ملاحظه‌ای توسعه می‌یابد.

یکی از چیزهای بسیار مهم که مدرسه به کودک آرزانی می‌دارد باز شناختن مجدد خویشتن است. بدین معنی که کودک درباره خود به عنوان یک شخصیت مستقل و جدا از خانواده‌اش چیزها می‌آموزد. همچنین مدرسه هوش تازه‌ای درباره انجام دادن کارها به او می‌بخشد، یعنی کودک درک می‌کند که می‌تواند مهارت‌های تازه کسب کند و از آنها استفاده ببرد. در همان حال مدرسه فرصت تازه‌ای برای بهره‌وری از تجربیات بیشتر اجتماعی به او می‌دهد. البته پدر و مادر و خانواده همچنان به عنوان دنیای مطمئن و آشنای او باقی می‌مانند، دنیایی که در عین پذیرش دگرگونیهای سایر جنبه‌های زندگی، وابستگی خود را به آن همیشه حفظ می‌کند، همین بارقه امید و اطمینان است که شوق آموختن و عمل کردن را در او برمی‌انگیزد.

آموزگاران در چنان موقعیتی هستند که می‌توانند جنبه‌های گوناگون شخصیت و رفتار

کودک خردسال و ویژگیهای روانی

یک دانش آموز دبستانی از دوران بچگی بسیار دوراست، ولی نه چندان که گاهگاه به آن باز نگردد و حرکات بچگانه از او سرنزند. احتمالاً این حرکات هنگامی سرمی زند که او خشمگین یا خسته و افسرده می شود. آموزگاران می گویند که بهانه گیری و کج خلقی، گریه و حتی مکیدن انگشت راز دانش آموزان سالهای اول دبستان مشاهده کرده اند. ولی این مسائل مرتباً "کاهش می یابد بخصوص در صورتی که علل آن جستجو شود و شناختن عاقلانه از کودک به عمل آید.

تفاوت کودکان

توانایی و هماهنگی عضلانی کودکان مخصوصاً عضلات درشت پاها، بازوان و گردن روزبه روز افزایش می یابد و این امر درد و جرحه سواری، شرکت فعالانه در بازیهای مدرسه و امثال آن به کودک یاری می کند. باینه وری از همین رشد جسمانی است که مثلاً کودک نیروی بسیار صرف می کند تا نشان دهد که اوقبل از همه به صف ایستاده است. رشد و هماهنگی عضلات کوچکتر از قبیل عضلات دست و چشم، که در کار نوشتن و خواندن از آنها استفاده می شود، کمتر است و در کودکان مختلف بیشتر فرق می کند. حتی در یک کودک نیز ممکن است هر روز یا روز دیگر فرق کند به دست آوردن و استفاده از مهارتهای تازه، از قبیل خواندن و نوشتن و حل مسائل حساب، ممکن است برای هر کودکی دشوار باشد و آموزگار و پدر و مادر باید هر سه برای موفقیت کودک در این مهارتها شکیبایی و حوصله بسیار به خرج دهند.

خود را مهم می شمارند و از تصمیمات و فعالیتهایی که در پی آن هستند احساس خرسندی می کنند. در این دوره، از کودکان انتظار می رود که ارتقایابند و خودشان، از اینکه این انتظار دیگران را برمی آورند، خشنود می شوند. دیگر کودکان ممکن است، با چنین آمادگی خود را یا محیط سازش ندهند و چنین آشکارا ابراز خوشحالی نکنند، ولی برای همه کودکان کسب کمال و پذیرفته شدن در جهانی بزرگتر اهمیت فراوان دارد.

برخی از کودکان در چنین شرایطی پربشانشال می شوند. اینان کودکان خجول و کمروبی هستند که قبل از برداشتن یک گام کوچک، بسیار می اندیشند و نقشه می کشند و سرانجام نیز با نوسانات فکری و ارادی بسیار دست به کار می زنند، ولی با توجه و حمایت صحیح کار خود را در مدرسه و خانه بخوبی انجام می دهند و بسسه تدریج که بزرگ می شوند، قدرت و شهامت را که بدان نیازمندند کسب می کنند. کودکانی که انتظار می رود به خودمتمکی باشند، باراهنمائی شایسته، معمولاً دیر یا زود پاسخ مساعد به این انتظار می دهند و از اعتماد به نفس برخوردار می شوند.

برخی کودکان خصایل اخلاقی دیگر از قبیل برخاشگری و امثال آن بروز می دهند، و در بعضی از آنها هم تواناییهای شگرف دیده می شود، ولی به هر حال هر کودک احتیاج دارد که به صورت شخصیتی مستقل دیده شود و از آن نوع قضاوت و کمک دیگران برخوردار شود که با نیازهای واقعی وی برخورد داشته باشد.

مطمئنترین راه برای ابراز عشق و علاقه به کودک این است که به طور ساده و روشن به او بفهمانید که او را به خاطر خودش دوست میدارید. البته کودکان خود میتوانند از رفتار خوب دیگران سرمشق بگیرند، بدون اینکه نیازی به رقابت افراط آمیز به منظور جلب توجه و نظر اطرافیان باشد. برخورد با مسائل خانوادگی، شادبها و خوشبها و ناراحتیهای غیر قابل اجتناب آن، میتواند کودک را برای زندگی در جهان بزرگ خارج خانه آماده سازد.

وقتی که پدر و مادر از رفتار و پیشرفت یک کودک خوشنود باشند و در باره پیشرفت او واقع بینانه فضاوت کنند، کودک نیز آسانتر و بانشاط بیشتر میتواند به طرف رشد و کمال پیش رود. کودکان همواره از امیدها و آرمانهای پدر و مادرشان در باره خود آگاهی دارند و معمولا "میخواهند که در مقیاسی صحیح و واقعی ارتقا

در این سن و سال کودکان می توانند در لحظات کوتاه تمرکز حواس عمیق پیدا کنند و طوری درکار خود غرق شوند که به راستی، وقتی که صدایشان میزنید، متوجه نشوند. درست در همین زمان زندگی اجتماعی کودک نیز به سرعت توسعه می یابد و کودک دوستان جدیدی پیدا می کند و در فعالیتهای خارج از خانه بیشتر شرکت می جوید و رفته رفته از کثرت مشغله احساس گرفتاری می کند!

چاره جوئی مشکلات

کودکان در هر گروه سنی به طور آشکار با هم فرق میکنند. گرچه گفتن پاره ای کلیات در باره کودکان تکلیف انسان را آسان میکند و موجب آسایش خاطر میشود، ولی هر پدر و مادری به خوبی میداند که، در موارد بخصوص، به طور دقیق چه تصمیماتی باید بگیرد. اطلاعات خاص هر پدر و مادر در باره فرزند خودش بسیار با ارزش است. از طرف دیگر تهیه یک فهرست منظم در باره کارهایی که بچه باید بکند یا، در این مورد که بچه باید چگونه باشد، کاری خطرناک است. این کار چنان است که از کودک بخواهیم که کفش دیگری را بپوشد و احساس راحتی کند. بر آوردن چنین انتظاری محال است. بنابراین، عاقلانه خواهد بود که از مقایسه کودک با خواهر یا برادرش مخصوصا "از نظر کار، توانائی، قیافه، ظاهری و هر چیز دیگری خودداری کنیم. هر کودکی تواناییها و محدودیتهائی دارد و از هیچ کس نمیتوان انتظار داشت که همه کارها را به خوبی انجام دهد.

زندگی خانوادگی امروز مانند گذشته ثابت و یکنواخت نیست. به عنوان مثال: روز به روز تحرک خانواده‌ها بیشتر میشود و کودکان مجبورند که با محل سکونت جدید و جمعیت تازه خو بگیرند، به مدرسه تازه بروند و با چهره‌های جدید آشنا شوند و از میان آنان دوستانی برای خود بگیرند. خوشختانه نوباوگان ما به طور قابل ملاحظه‌ای قابل انعطاف هستند و عکس العمل مساعد نشان میدهند و فقط لازم است که گاهی از اوقات در رفتارشان اندک تعدیلی به عمل آید. به هر حال کودکان در این گونه مواقع احتیاج به حمایت شورانگیز بزرگترها دارند. پدر و مادر و آموزگاران با کمک یکدیگر میتوانند از بزرگ و مزمن شدن مشکلات کوچک جلوگیری کنند و اینک ما به بررسی برخی مشکلات که گاهگاه خودنمایی میکنند میپردازیم.

یابند. البته راه پرورش و ترقی کودک سراسر هموار نیست. مشکلاتی که احتیاج به توجه و چاره‌جویی خردمندان دارند گاه‌به‌گاه خودنمایی میکنند و احياناً "فشارها و خمبگیهای زندگی روزانه سبب میشوند که در رفتار کودک مشکلاتی پیش آید، ولی این امر موقتی است و به زودی سپری می‌شود. کودکان در برابر فشارها و سختیهای زندگی امروزی بیش از پدر و مادر خود مصون نیستند. حتی انتظار میرود که در سنین اول عمر فعالیت و زحمت بیشتری متحمل شوند تا بدان حد از رشد برسند که بتوانند کارها را به درستی انجام دهند. بنابراین توقع کار صحیح و عالی از کودک داشتن تا اندازه زیادی تند و افراط‌آمیز است.

